

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת ויקהל-שקלים

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות לחג	לוח אור החיים
19:01	18:18	17:27*	י-ם
18:57	18:16	17:25	ת"א
18:59	18:17	17:26	חיפה
19:00	18:18	17:26	ב"ש

* לנחה 40 דק: 17:07

בית המקדש - תורה ותפילה

ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו, והיינו בית המקדש. הרי שבית המקדש היה מיועד גם ללימוד תורה, והיו באים ללמוד תורה והוראה, גם מבלי שיקריבו קרבנות.

ונראה שזה בעצם הציווי של ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ופירושו רבותינו בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל, והיינו לא רק הקרבנות הם המשכינות את השכינה אלא התורה והתפילה, רק שעל ידי בית המקדש הם מסוגלות יותר לשכון בתוך כל אחד מבני ישראל. ואמנם גם בזמן הזה שאנו בגלות עדיין ובית קדשנו ותפלתנו חרב, יכולים אנו לעסוק בהם ולקיימם, וזו כונת הפסוק בספר יחזקאל (י"א ט"ז) לכן אמרפה אומר ה' פי הרחוקים בגוים וכי הפיצותים בארצות נאיה להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם. ודרשו רבותינו (מגילה כ"ט.) ואהי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, בדוקא בתי כנסת ובתי מדרש, שבית כנסת מיוחד לתפלה ובית מדרש מיוחד לתורה, וכאמור לשניהם בית המקדש עמד והשפיע לתורה ולתפלה, והם כיום הגם שאין בית המקדש מהיום את הקדושה ומשפיעים אותה בתוך עם ישראל.

וכך אמרו רבותינו (שם בגמרא) שהמקדש מעט אמר זה בית רבינו שבבבל, והיינו רב שהיה מראשוני האמוראים, והיה רבה הגדול של בבל, מפני שרבנו בעסק התורה משרה שכינתו בתוך עם ישראל כמו בתי כנסיות ובתי מדרשות, נמצא א"כ שכל אחד יכול לקיים את הציווי ועשו לי מקדש גם בזמן הגלות, דבר ראשון על ידי לימוד תורה ותפילה, וגם בתמיכה בגופו וממונו בבתי כנסיות ובתי מדרשות, שכך הוא מקיימם, ומה גם שכל אחד בביתו הפרטי יכול להופכו לבית מקדש מעט, על ידי עסק התורה שלו והתפללות, [אמנם אין בזה ח"ו לעודד אנשים להתפלל ג' תפלות שחרית מנחה ערבית בביתם, אלא אדרבה יתפללו אותם בבתי כנסת ואפילו אם נזדמן שאין לו מנין (עיי' ברכות ו.)], אך הכונה היא להתפלל בביתו על כל דבר שצריך לו לאדם, ויתפלל בדוקא במקום בו הוא עוסק בתורה]. וזה כל ענין מצות זכר למחצית השקל שאנו נוהגים בה כיום, למרות שאין בית המקדש, ונותנים אותה לבתי כנסיות ובתי מדרשות, שאע"פ שבזמנו המחצית השקל היתה משמשת להקריב מהם קרבנות בבית המקדש, כיום מחצית השקל משמש להחזיק בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם המקדש מעט ומשמשים לשאר מטרותיו של בית המקדש שהם לימוד תורה ותפילה.

ונסיים מאמרנו במעשה המסופר על הבבא סאלי, שזוג אברכים באו אליו והביאו לו תשורה תותים, הבבא סאלי בירכם והודה להם על התותים, הם משראו כך, אמרו אם התותים משמחים את הצדיק, נביא לו כל שבוע, וכך במשך כמה שבועות היו באים לקראת שבת עם תותים, הצדיק כשראה זאת, אמר להם אם רוצים אתם לשמח אותי בתותים, תביאו לו תורה ותפלה שזה ראשי תיבות של תות, ואל תאבדו את זמנכם בקניית או קטיפת תותים. וממנו נלמד למה שהעולם אומרים על החיים שהם תותים, שהכונה הפנימית היא חיים של תורה ותפלה, שמהם החיים צריכים להיות מלאים. ה' יזכנו.

בפרשתנו אנו קוראים על בניית המשכן, ואמנם כבר בפרשת תרומה נצטוו משה על בנייתו וכל צורתו, אבל רק בפרשת ויקהל אחר שירד משה מן ההר בפעם השלישית מצוה הוא את בני ישראל על בניית המשכן, ואכן בפרשתנו הוא נבנה מתחילתו ועד סופו, עם כל כליו, וכידוע עיקר מטרתו של המשכן היא שיהיה מקום המוכן ומיועד להקרב קרבנות, וכך גם בניית המקדש בבית ראשון ושני, ולכן נאסרו הבמות שהיו משמשות להקרב קרבנות לה' בכל מקום, מאחר שיש מקום מקודש לה', ואיסור זה הוא נוהג לעולם אפילו כשאין בית המקדש, וכמו שאמרו רבותינו (זבחים ק"ט.), שאחר שנבנה בית המקדש נאסרו הבמות ואינם חוזרות להיתר הראשון אפילו אחר אחר החורבן, עד שיבנה המקדש במהרה בימינו ונקריב קרבנות מחדש.

ואולם אע"פ שנאסרו הקרבנות שכאמור הם עיקר בניית המקדש, אבל יש עוד מטרות לבית המקדש והם הינן קיימות גם כיום שבית המקדש חרב, שהנהגה כידוע התפילות כנגד קרבנות תיקנום (ברכות כ"ו:), ובית המקדש היה מקום מוכן לתפילה גם מבלעדי הקרבנות, ודבר זה אנו רואים אותו בתפלת שלמה (מלכים א' ח) שאחר שנבנה את בית המקדש כרע על ברכיו ונשא כפיו בתפלה לשמים, והאריך בתפלתו שבית המקדש יהיה מקום קיבול תפלות לכל הצרות, וכמו שאמר דבר כי יהיה בארץ וכו', רעב כי יהיה בארץ, מלחמה כי תהיה, ולא עוד אלא שאפילו את תפלת הגוי יקבל. וכן נאמר בנביא (ישעיה נ"ו ז) נהביאותים אל ה' קדשי ושמחתים בבית תפילתי וכו' פי בתי בית תפלה יקרא לכל העמים, הרי שבית המקדש נקרא בית תפילתי.

וכן אמרו רבותינו (ברכות ל.) שהאדם בתפלתו צריך לכוין לכיוון בית המקדש, היה עומד בחוץ לארץ יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל, היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים, היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש, היה עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית הקדשים, היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד בית הכפורת, היה עומד אחר הכפורת יכוין לכפורת. וכן נפסק בשו"ע (סי' צ"ד סעי' א'), ע"ש. והטעם מבואר בגמרא שכל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד, וכמו שנאמר (שיר השירים ד' ד') פמגדל דניד צנאנדך פנוי לתלפיות, תל שכל פיות פונות אליו.

וגם עסק התורה הינה מעיקריו של בית המקדש, שהרי המקום המקודש ביותר בבית המקדש הוא קודש הקדשים וקדושתו הגדולה הינה מפני ששם היה הארון ובו היו מונחים לוחות הברית, ומהם היתה יוצאת הנבואה לכרובים וכל הקדושה לבית המקדש, ובזה יובן מה שהצריכו חז"ל לפרט יותר את כיוון האדם לא רק לבית המקדש אלא לבית קודש הקדשים, ואם היה עומד אחרי הכפורת יכוין אל הכפורת, שכן שם בבית קדש הקדשים תחת הכפורת היה ארון העדות שבו הלוחות מונחות, ומהם כח המקדש וקיבול התפילות. ולכן בבית המקדש היה גם לשכת הגזית ובה היו יושבים הסנהדרין ודנים בכל השאלות הבאות אליהם, וממנה היתה יוצאה הוראה לכל ישראל, וכמו שנאמר בתורה (דברים י"ז ח') פי יפלא מן דבר למשפט וכו' וקמף

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, הי' ישמרו ויצילם מכל צרה ופגע.

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לראש חודש (ביאור ברכת הלבנה)

וכמו שנאמר (תהלים ל"ג ו) וברוח פיו כל צבאם. [ועיין באור החיים הקדוש (בראשית א' א, פירוש ב') שפירש שרוח מן הפה מקדים לצאת קודם דבור הפה, וה' יתברך הפך הסדר, ותחילה ברא בדבור את השמים, ואח"כ ברוח הפה את כל צבאם, ולכן נאמר בפסוק תחילה בדבר ה' שמים נעשו, ואח"כ וברוח פיו כל צבאם, וגם רבותינו סדרו את ברכת הלבנה על סדר זה, תחילה אשר במאמרו ברא שחקים, ולאחר מכן ברוח פיו כל צבאם, ורצו להשמיענו על הנס הנפלא הזה. ואולם האור החיים פירש מילת צבאם שהם המלאכים, ולדברינו הם השמש והירח והכוכבים והמזלות, וכך נראה מברכת הלבנה, שלכן נקטו לשון זו לרמז על הירח].

מ. חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם - על דרך האמור בתהילים (קמ"ח ג' ו) הללוהו שמש וירח וכו' ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור. ופירש המהרש"א (סנהדרין שם): חק הוא דבר קבוע לשמש ביום, ולירח בלילה, וזמן נתן להם דהיינו זמן סיבוב גלגל הלבנה בכ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים, וסיבוב גלגל החמה בשס"ה יום ורביעי. שלא ישנו את תפקידם פירש רש"י, תפקידם - מצוה שצויתם להתנהג בהילוך תקופותיהם. והמהרש"א פירש: שלא ישנו את המינוי שלהם, מלשון ויפקדוהו על ביתו (בראשית ל"ט ד), ולא מלשון ציווי כרש"י. [ושמעתי מידי הרב מאיר כהן ז"ל (שגלב"ע בפתאומיות ערב שב"ק יום ה' אדר ב' תשפ"ב), שסגולה לזרע של קיימא לכוין בברכת הלבנה במילים שלא ישנו את תפקידם, שהם ר"ת אשתי, כלומר כשם שהלבנה אינה משנה את תפקידה, כך גם אשתי לא תשנה את תפקידה ותלד, וכעין שאמרה חנה לפני הקב"ה בתפלתה (עיין בברכות ל"א), וחיפשי סגולה זו בספרים, ומצאתי כעין זה בשם הרה"ק נפתלי מרופשיץ זצ"ל (ספר עשר צהצחות מערכת ו' אות מ"ז), שזו סגולה לסדרי הווסת אצל הנשים, ואמנם ממילא כאשר הווסת בא בזמנו יש סכוי יותר שתיפקד].

מא. ששים ושמיים לעשות רצון קונייהם - פירש רש"י: ששים ושמיים – כמו שכתוב (תהלים י"ט ו) ישיש כגבור. [למרות שהפסוק בתהלים מדבר על השמש ולא על הירח, רבותינו שייכו פעולה זו לשניהם]. ופירש המהרש"א: אף על פי שמיעט הלבנה, גם היא ששה ושמחה לעשות רצון קונה להתמעט עצמה. ע"כ. [ואמנם בגמרא נאמר רצון קונם, וכך מברכים האשכנזים, אמנם נוסח הספרדים רצון קונייהם, שכן הוא הנוסח בהרבה ראשונים וכן הוא בלשון תפלת יוצר שבשבת בבוקר, עיין בספר חזו"ע (הנוכה עמ' שכ"ט, ש"ל) שהאריך בזה. והביא שכן הנוסח בשבלי הלקט (סי' קס"ז) בשם מסכת סופרים, ואולם אצלנו במסכת סופרים אין את המילים הללו כלל "ששים ושמיים לעשות רצון קונייהם"].

מב. פועל אמת שפעלתו אמת - פירש רש"י פועלי אמת - הן שאינם משנים את סדרם. [והיינו שרש"י גורס פועלי אמת, וחזרו על השמש והירח, ולפי גירסתו צריך לומר שפעולתן אמת, ולא פעולתו, וכן מוכח בכלבו (סי' מ"ג)]. והתוספות כתבו שיש מי שגורס פועל אמת שאינם משנים את סדרם. [והיינו שרש"י גורס פועלי אמת, וחזרו על השמש והירח, ולפי גירסתו צריך לומר שפעולתן אמת, ולא פעולתו, וכן מוכח בכלבו (סי' מ"ג)]. והתוספות כתבו שיש מי שגורס פועל אמת [וכך היא גירסתנו בגמרא וגירסת כל הסדורים], והיינו הקב"ה שבאמת ובדין מיעט הלבנה. והמהרש"א פירש: שהאדם רואה שהקב"ה פועל אמת, בראותו שפעולתן של השמש והירח אמת בלי שינוי, כמו שכתבו החוקרים שאת מהותו יתברך אי אפשר לאדם לידע, אבל מציאותו על ידי פעולותיו ניכר. [ואע"פ שבלשון הברכה אנו אומרים שפעולתו אמת לפי גירסא זו, ומשמע שחזרו על הקב"ה ולא על השמש והירח, נראה כונת המהרש"א שממילא בלא שינוי אתה למד על הקב"ה שפעולתו אמת, שכן זו פעולתו של הבורא יתברך]. ועד כאן לשון הברכה מדברת על השמש והירח, ואמנם מכאן ואילך רק על הירח.

לו. נוסח ברכת הלבנה הובא בגמרא (סנהדרין מ"ב), אמר רב יהודה ברוך [וכו'] אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמיים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפעולתן אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו ברוך אתה ה' מחדש חדשים. [ומפני שנוסח זה נזכר בגמרא במפורש יש בו רק שינוי אחד לא משמעותי בין האשכנזים לספרדים, שהאשכנזים אומרים "קונם" והספרדים אומרים "קונייהם", ואמנם בנוסחאות הראשונים ישנם עוד מספר שינויים בודדים]. וכתב החיד"א (מורה באצבע אות קפ"ו): ברכת הלבנה יאמר תיבה בתיבה בנחת רוח ושפה ברורה, כי הרי הוא אומר שהוא מקבל פני שכינה, ואיך ישלח דברו בחפזון ועראי כבלע את הקדש, ותיבות הברכה תבלעמו אר"ש. עכ"ל. [מליצה על הפסוק (שמות ט"ו י"ב) נְסִיתָ מִיַּיִךְ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ, כונתו לומר שבלוע את תיבות הברכה בלשונו ודבורו, וארש פירושו דבור מלשון הפסוק (תהלים כ"א ג) וְאֶרֶץ שֶׁפָּתְיוֹ]. ואף שהחיד"א כתב רק לומר את מילות הברכה בצורה ברורה, אמנם מטעמו שהוא מקבל פני שכינה נשמע עוד שצריך גם להבין את מילות הברכה, שאיך יתכן לקבל פני אבינו שבשמים בברכה ואיננו יודעים מה אנחנו אומרים לפניו. ואשר על כן נכתוב ביאור הברכה לפי פשוטה, עם מעט דרש מדברי רבותינו.

לז. ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, בכל ברכה כשאומר ברוך יכוין שהוא מקור הברכות, ואין אנו מברכים אותו, אלא מזכירים ומודים שהוא מבורך ומאיתו כל הברכות (ש"ת הרשב"א ח"א פ"א תכ"ג, וחי"ה סי' נ"א). ובאמרו אתה צריך לכוין שה' יתברך נמצא כנגדו, ולכן אמר תחילת כל ברכה בלשון נוכח (ש"ת הרשב"א ח"ה סי' נ"ב), ובפרט בברכת הלבנה, שכאמור בה הוא מקבל פני שכינה. ובאמרו שם ה', יכוין בכתיבתו בשם הוי"ה, שהוא היה הווה ויהיה, ובקריאתו בשם אדנות יכוין אדון הכל (כמבואר בשו"ע סי' ה'). וכשיאמר אלקינו יכוין תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם (שו"ע שם), וכשיאמר מלך העולם, יכוין כפשוטו שהוא מלכו של העולם ומנהיגו. [ובפרט לפי המבואר במאמרנו לפרשת בא, שעיקר חידוש העולם ניכר על ידי התחדשות הלבנה, וא"כ בברכת הלבנה יתקדק יותר באמרו את השם ומלכות, שהוא יתברך הווה ומחיה את הכל].

לח. אשר במאמרו ברא שחקים - שחקים פירושה שמים, וכמו שנאמר (תהלים ל"ו ו) ה' בְּהַשְׁמִים סִסְדָּךְ אֲמוֹנְתְךָ עַד שְׁחָקִים [וע"ש ברד"ק שפירש ששמים ושחקים דבר אחד הוא], והיינו שהעולם נברא בעשרה מאמרות, ועל ידי מאמר נבראו גם השמים, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג ו) בְּדָבַר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ. [ולפי האמור שחקים הם שם נרדף לשמים, אולם בגמרא (גיטין י"ב:) מבואר ששחקים הוא הרקיע השלישי ובו רחיים עומדות וטוחנות מן הצדיקים, וצ"ע א"כ מדוע נקטו חז"ל בלשון ברכת הלבנה דוקא שחקים, וראיתי בפירושו האבודרהם לברכה זו שכתב שזה מלשון הפסוק (איוב ל"ח ל"ז) מִי יִסְפֵּר שְׁחָקִים בְּתִקְוָה, ורש"י פירש: יספר - ידבר ויזכיר תפקידם. ומכיון שבברכה מתארים רבותינו את תפקיד המש והירח, נקטו שחקים כלשון הפסוק באיוב. ולפי הפסוק שכתבתי (תהלים ל"ו ו) אֲמוֹנְתְךָ עַד שְׁחָקִים, ניתן לפרש מפני שהפסוק תלה את האמונה בשחקים, וכאמור חידוש הלבנה הוא הוכחה על בריאת העולם, ובו תלוי האמונה, לכן תפסו חז"ל לשון שחקים, שגם הפסוק תלה בהם את האמונה].

לט. וברוח פיו כל צבאם - היינו צבא השמים, שהם השמש והירח הכוכבים והמזלות, שהם נבראו ברוח פיו של ה' יתברך,

